

некомформні тенденції і схильності до конфліктних проявів, незалежність думки, наполегливість у відстоюванні своєї думки, тенденція до домінування та лідерства.

Таким чином, особливості конфліктів між учнями школи визначаються, перш за все, специфікою вікової психології дітей, підлітків. На виникнення, розвиток і завершення конфліктів помітний вплив надає характер навчально-виховного процесу, його організація в конкретній загальноосвітній установі. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми міжособистісної взаємодії в учнівському середовищі. Його результати можуть стати основою поглибленого вивчення процесу міжособистісного спілкування підлітків та психологічних особливостей конфліктів в учнівському середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алова А. Вирішення шкільних конфліктів / А. Алова // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. — 2013. — № 9. — С. 18–27.
2. Ануфрієва Н. М. Психологія конфлікту: Навчальний посібник / Н. М. Ануфрієва – К. : Інститут післядипломної освіти КНУ, 2005. – 101 с.
3. Гришина Н. В. Психология конфликта. 2-е изд. / Н. В. Гришина – СПб.: Питер, 2008. -544с.
4. Долинська Л. В. Психологія конфлікту: Навчальний посібник / Л. В. Долинська. - К. : Каравела, 2011. – 304 с.
5. Ложкін Г. В. Психологія конфлікту теорія і сучасна практика Навчальний посібник / Г. В. Ложкін, Н. І. Пов'якель. – К. : ВД «Професіонал», 2006. – 416 с.

АННОТАЦИЯ

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ МЕЖЛИЧНОСТНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ В УЧЕБНОЙ СРЕДЕ.

В статье рассмотрены особенности межличностного взаимодействия подростков в учебной среде. А также представлены результаты и выводы проведенного исследования изучение проблемы межличностного взаимодействия в ученической среде. Раскрывается сущность понятия «взаимодействие» и «конфликт», определяются основные направления научных исследований проблемы межличностного взаимодействия в ученической среде.

Ключевые слова: подростковый возраст, межличностное взаимодействие, конфликты.

SUMMARY

PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF INTERPERSONAL INTERACTION AMONG STUDENTS

In the article considered the problem of psychological characteristics interpersonal interaction among students teenagers. Also, the findings and conclusions of the research investigation the problem of interpersonal interaction among students. The essence of the concept of "interaction" and "conflict", identifies the main areas of research problems of interpersonal interaction among students.

Key words: adolescence, interpersonal interaction, conflict.

УДК 159.953.5-057.874

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

ЩЕРБАН Т. Д., КУЛЕШОВА В. В.

Мукачівський державний університет

У статті розглянуто особливості розвитку пізнавальних процесів у молодших школярів. А також представлені результати та висновки проведеного дослідження вивчення особливостей розвитку пам'яті у молодших школярів. Розкривається сутність таких понять: «пізнання», «пізнавальні процеси», «пам'яті», «молодий школяр».

Ключові слова: молодий школяр, пізнавальні процеси.

Пізнавальні процеси і процес навчання - це класична проблема як сучасної, так і традиційної педагогічної психології. Вона була предметом пильної уваги багатьох шкіл і наукових напрямів. Той чи інший варіант її рішення знаходив своє вираження в різних педагогічних системах навчання, творці яких спиралися на результати психологічних досліджень. Пізнання - це процес придбання нових знань. Знання - це перевірений практикою результат пізнання дійсності, вірне її відбиття у мисленні людини. Психологія пізнання пов'язана з «фізіологією пізнання», тобто вивченням нервових і мозкових процесів, що супроводжують акти пізнання й осмислення. Серед пізнавальних процесів виділяють відчуття, сприймання, пам'ять, увагу, уяву, мислення, уявлення.

Молодший шкільний вік є періодом інтенсивного психічного та особистісного розвитку. У молодшому шкільному віці закріплюються і розвиваються основні характеристики пізнавальних процесів, необхідність яких пов'язана зі вступом до школи. З «натуральних», за Виготським, ці процеси повинні стати «культурними», тобто перетворитися на вищі психічні функції, пов'язані з мовою, стати довірливішими і опосередкованішими.

Психологічні особливості розвитку пізнавальних процесів у молодших школярів займають істотне місце у психологічній науці. В українській психології вагомий внесок у дослідження даного питання зробили Л. С. Виготський, П. І. Зінченко, А. А. Смирнова, С. Л. Рубінштейн, С. Д. Максименко, К. Д. Ушинський, Д. Б. Ельконін, В. В. Давидов, С.Н. Костроміна, О. М. Леонтьєв. Вагомим є і дослідження зарубіжних вчених, таких як Ф. Барлетта, Дж. Катона, Г. Олпортом, Г. Ю. Айзенк, А.Г. Ком, Ю.З. Гільбуха, А. Бергсона, Р. Аткинсона. Та попри всі дослідження дана тематика все ж таки залишається актуальною та мало досліджуваною з точки зору практичного застосування у навчанні.

Об'єкти та методи дослідження

Об'єктом дослідження є пізнавальні процеси молодших школярів.

Предмет дослідження – психологічні особливості пам'яті молодших школярів.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз, осмислення та систематизація науково-методичних джерел пізнавальних процесів у молодших школярів; емпіричні методи – методика «Картинки», методика «Запам'ятай 10 слів»(за З.М. Істоміної), методика «Піктограма».

Постановка задачі

Метою статті є проаналізувати та емпірично дослідити особливості розвитку пам'яті молодших школярів.

Мета роботи передбачає розв'язання таких завдань: визначити теоретичні засади дослідження особливостей розвитку пам'яті молодших школярів; емпірично вивчити особливості розвитку пам'яті молодших школярів.

Результати та їх обговорення

Молодший шкільний вік пов'язаний зі вступом у школу. Пізнавальні психічні процеси складають основу успішності у навчанні. Важливого значення у цьому набуває пам'ять. Дослідники приділяли цьому особливу увагу, оскільки пам'ять – це основа психічної діяльності. Щоб піднятися на вищий ступінь розвитку, людина має засвоїти знання про навколишній світ, оволодіти нормами поведінки, набуті певних навичок і вмінь. Усе, що людина безпосередньо відображає за допомогою процесів відчуття і сприймання, фіксується, упорядковується, зберігається в її мозку, утворюючи індивідуальний досвід, і за потреби використовується в подальшій діяльності. Досвід є раціональним елементом пізнання, який забезпечує цілісне сприймання об'єктів дійсності та надає процесові відображення динамічної характеристики. Пам'ять - це відображення предметів і явищ дійсності у психіці людини в той час, коли вони вже

безпосередньо не діють на органи чуття. Вона являє собою ряд складних психічних процесів, активне оволодіння якими надає людині здатності засвоювати й використовувати потрібну інформацію [3].

Пам'ять включає такі процеси: запам'ятовування, зберігання, забування та відтворення. Запам'ятовування пов'язане із засвоєнням і накопиченням індивідуального досвіду. Його використання вимагає відтворення запам'ятованого, регулярне використання досвіду в діяльності суб'єкта сприяє його збереженню, а невикористання — забуванню. Проблема вивчення пам'яті є однією з центральних у навчанні. Часто саме погана пам'ять є причиною неуспішності. Для підвищення показників пам'яті необхідно знати причини її зниження та фактори її мають вплив на результативність пам'яті особистості [1].

Встановлено, що молодший шкільний вік є сенситивним періодом для розвитку пам'яті, коли особливо динамічно змінюється співвідношення мимовільного й довільного запам'ятовування. Пам'ять у дітей молодшого шкільного віку розвивається у двох напрямках - довільності та усвідомлення. Вона поступово набуває рис довільності, стає свідомо регульованою і опосередкованою. У молодшому шкільному віці значно зростають здатність заучувати і відтворювати інформацію, продуктивність і міцність запам'ятовування навчального матеріалу, а з часом підвищується точність упізнання збережених у пам'яті об'єктів [2].

Пам'ять у дітей молодшого шкільного віку достатньо хороша. Вони легко засвоюють нове, конкретне і яскраве. Як і всі психічні процеси, пам'ять дитини тісно пов'язана з усім її розвитком. Можна було б сказати, що це період нагромадження великої кількості уявлень, які відображають те, що учень бачить навколо себе, чує з вуст учителя, від оточення, однолітків, старших братів і сестер, про що читає та ін. Діти молодшого шкільного віку краще запам'ятовують при застосуванні наочності. Продуктивність запам'ятовування при цьому вища ніж словниковий матеріал. Краще запам'ятовується слова, які позначають предмет, ніж абстрактність [1]. З'ясовано, що у навчанні необхідно враховувати індивідуально-типологічні особливості мнемічної діяльності кожного учня, давати завдання і вправи на розвиток недостатньо сформованих видів пам'яті для повноцінного її розвитку [4].

Емпіричне дослідження проводилось на базі Мукачівської спеціалізованої загальноосвітньої школи I-III ступенів, № 4. Вибірка склали учні віком від 7 до 9 років, становить – 50 осіб.

Результати емпіричного дослідження наступні. Щодо методики «Картинки», більша частина учнів другого класу має високий рівень зорової пам'яті (63 % школярів). Середній рівень зорової пам'яті, отримала менша частина школярів (37 %). Низький рівень не виявлено в жодного школяра. Результати представлено графічно за допомогою діаграми (див. рис. 1.).

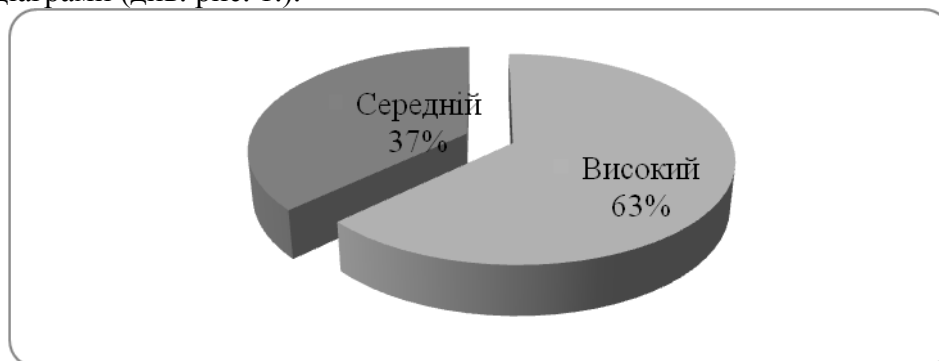

Рис. 1. Оцінка зорової пам'яті за методикою «Картинки» (учнів 2-го класу)

Більша частина учнів третього класу має високий рівень зорової пам'яті (78,3% школярів). Середній рівень зорової пам'яті, отримала менша частина школярів (21,7%). Низький рівень не виявлено в жодного школяра. Результати представлено графічно за допомогою діаграми (див. рис. 2.).

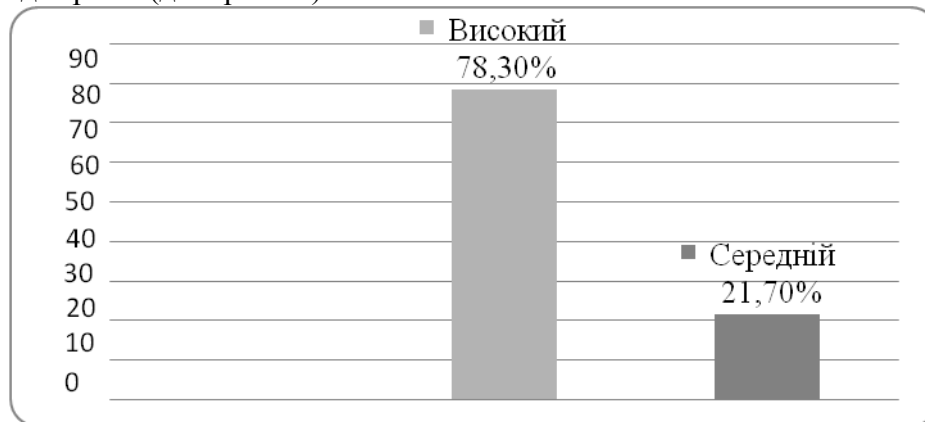

Рис. 2. Оцінка зорової пам'яті за методикою «Картинки» (учнів 3-го класу)

Результати дослідження за методикою «Картинки» свідчать про те, що рівень зорової пам'яті в школярів 2-х і 3-х класів є достатньо високим. Відмінності між класами виявлено, про це свідчать дані подані вище. Починаючи навчальну діяльність, у школярів поступово зростає продуктивність запам'ятовувати.

Наступна методика, яку використано для дослідження: «Запам'ятай 10 слів» (за З.М. Істоміної). З метою визначити обсяг короткочасної слухової вербальної пам'яті.

Аналізуючи результати проведеного діагностичного дослідження, можна зазначити, що високий рівень короткочасної слухової вербальної притаманний 33,4% учнів, середній рівень властивий - 48,1% учнів, а низький - 18,5% (рис. 3.).

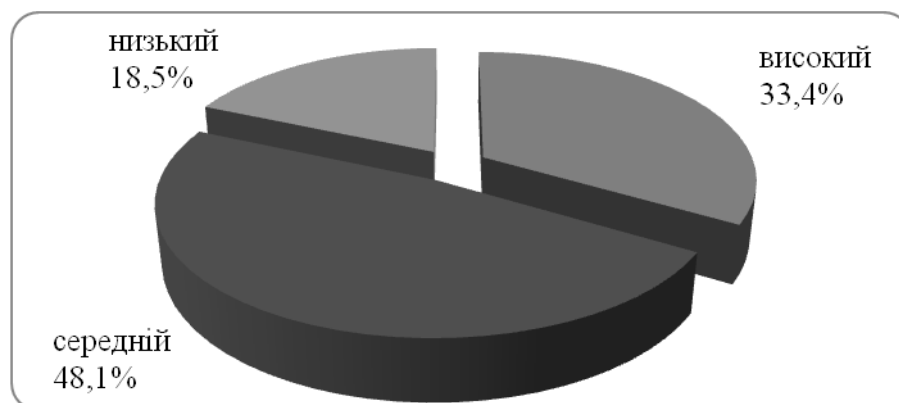

Рис. 3. Оцінка обсяг короткочасної слухової вербальної пам'яті (для учнів 2-го класу)

Щодо учнів 3-го класу, високий рівень короткочасної слухової вербальної пам'яті притаманний 52,2% учнів, середній рівень властивий - 47,8% учнів, що проілюстровано у (рис. 4.).

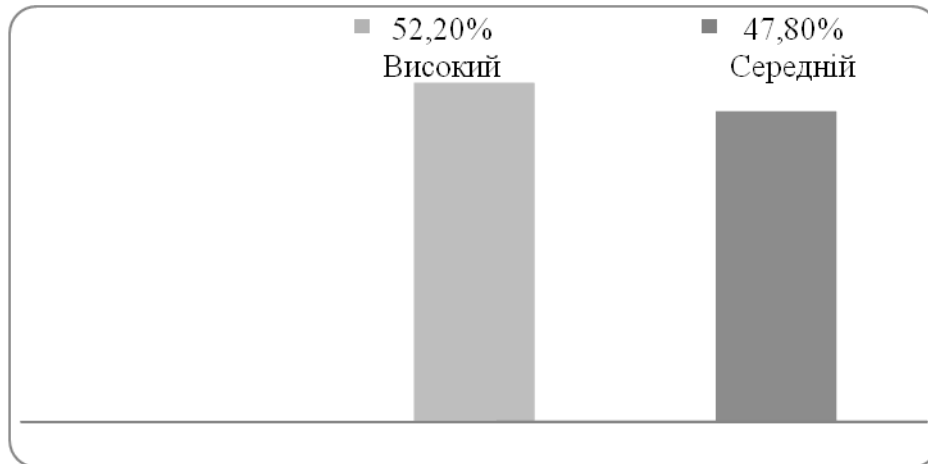

Рис. 4. Оцінка обсяг короткочасної слухової вербальної пам'яті (для учнів 3-го класу)

Дані обстеження за методикою «Запам'ятай 10 слів»(за З.М. Істоміної) у 2-го і 3-го класу значимо відрізняються. Це свідчить про, те що у молодших школярів поступово розвиваються і вдосконалюються процеси пам'яті, які пов'язані з навчальною діяльністю та успішністю навчання - чим старше становляться учні і краще навчаються, тим пам'ять стає більш довірливою, ніж на початку навчальної діяльності.

Третя методика дослідження - «Піктограма», діагностики опосередкованої слухової пам'яті в учнів 2-го та 3-го класів. Результати наступні: більша частина учнів другого класу має високий рівень опосередкованої слухової пам'яті, (60% школярів), а іншим - 40% властивий середній рівень опосередкованої слухової пам'яті. Низький рівень не виявлено в жодного школяра. Результати представлено графічно за допомогою діаграми (див. рис. 5.).

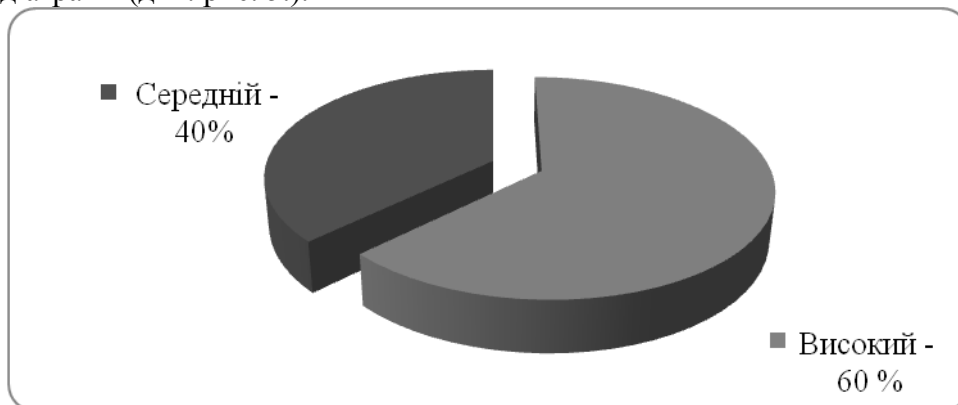

Рис. 5. Діагностика опосередкованої слухової пам'яті(для учнів 2-го класу)

Що до учнів 3-го класу більша частина учнів третього класу має високий рівень опосередкованої слухової пам'яті (70% школярів), середній рівень опосередкованої слухової пам'яті властивий – 30% учнів. Результати представлено графічно за допомогою діаграми (див. рис. 6.).

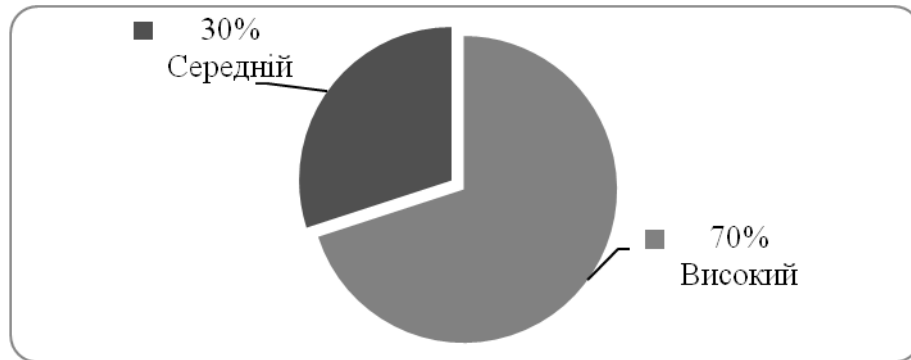

Рис. 6. Діагностика опосередкованої слухової пам'яті(для учнів 3-го класу)

Результати даної методики у 2-му та 3-му класі, свідчить про те, що в учнів 2-го та 3-го класів переважає високий рівень опосередкованої слухової пам'яті. Це дає нам можливість зробити висновок, що в учнів добре розвинута пам'ять і з віком вона підвищується, про це свідчать дані подані вище. У другому класі – це 60% високого рівня опосередкованої пам'яті, а в третьому – 70%. Отже, у молодшому шкільному віці відбуваються інтенсивний розвиток довільної пам'яті, довільного запам'ятовування й відтворення. Цьому сприяє, в першу чергу сам процес навчання. Притому даний процес є більш ефективним при організації психологічного та педагогічного супроводу. Для розвитку пам'яті доцільно використовувати наступні ігри: «Хто відгадає?», «Повтори рухи», «Запам'ятай слова», «Тахітоскоп».

Висновки. У роботі представлено теоретичне та емпіричне дослідження особливостей розвитку пам'яті молодших школярів. Аналіз та опрацювання психологічної літератури, дає можливість зрозуміти наскільки важливою є розвиток пам'яті у школярів. Емпіричні результати свідчать, що для молодше шкільного віку характерно:

- Формування довільності, репродуктивності, стійкості;
- Розвиток довільної уваги, пам'яті, мислення;
- Розвиток всіх видів пам'яті.

Починаючи навчальну діяльність, у школярів зростає продуктивність запам'ятовувати, оскільки це пов'язано з навчанням. Це доводить те, що у молодших школярів розвиваються і вдосконалюються всі процеси пам'яті. Це пов'язано із успішністю навчання. З віком в учнів зростає роль та рівень довільності пам'яті, ніж на початку навчальної діяльності.

Отже, у дітей молодше шкільного віку потрібно розвивати усі види пам'яті – образну, словесно-логічну, короткочасну, довготривалу і оперативну. Потрібно звертати увагу на розвиток вміння керувати процесами пам'яті та використовувати вправи, які б розвивали психічні процеси у дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : Навч. посібник. Реком. МОН молодь спорт України для студ. ВНЗ / Т. В. Дуткевич. - К. : ЦУЛ, 2012. - 424 с.
2. Загальна психологія : Навчальне видання. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України. - Київ : А.П.Н., 2002. - 464 с.
3. Максименко С. Д. Розвиток пізнавальних процесів дитини / С. Д. Максименко, В. Масенко. - К. : Мікрос - СВС, 2003.-112с.
4. Туріщева Л.В. Настільна книга шкільного психолога : Навч.-метод. посібник / Л. В. Туріщева. - Харків : ВГ "Основа", 2009. - 256 с.

АННОТАЦІЯ**ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНЫХ ПРОЦЕССОВ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ**

В статье рассмотрены особенности развития познавательных процессов младших школьников. А также представлены результаты и выводы проведенного исследования является изучение особенностей развития памяти у младших школьников. Раскрывается сущность таких понятий: «познание», «познавательные процессы», «памяти», «младший школьник».

Ключевые слова: младший школьник, познавательные процессы.

SUMMARY**FEATURES DEVELOPMENT OF COGNITIVE PROCESSES IN PRIMARY SCHOOL CHILDREN**

The article deals with the peculiarities of cognitive processes in primary school children. Also, the findings and conclusions of the research study of the characteristics of memory in primary school children. The essence of concepts "knowledge", "cognitive processes", "memory", "junior student."

Key words: junior student, cognitive processes.

УДК 159.922.73-057.874

ОСОБЛИВОСТІ ЕГОЦЕНТРИЗМУ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

ВАРГА В.С., БАСАРАБ Є.В.

Мукачівський державний університет

У статті розкривається сутність поняття «егоцентризм», визначаються основні напрями наукових досліджень цього феномену. Прослідковується важливість правильної і своєчасної корекції, вивчення чинників, що провокують високий рівень егоцентризму у молодших школярів. Розпочаті спроби виділити й описати причини високого рівня егоцентризму, що призводять до порушень у системі міжособистісних відносин з однолітками.

Ключові слова: *егоцентризм, молодший шкільний вік, егоїзм, самооцінка.*

Зміни у соціально-політичному та економічному житті нашої країни безпосередньо позначаються не тільки на окремій особистості, але й впливають на її взаємодію з іншими людьми. Взаємодія, як процес взаємовпливу суб'єктів, вимагає від людини вміння координувати свою точку зору, свої вчинки з іншими людьми, вміння стати на їх місце, змінити свою пізнавальну позицію. Ці вміння мають формуватися уже на ранніх етапах онтогенетичного розвитку людини. У Державному стандарті початкової загальної освіти наголошується, що «функціональною підготовкою за роки початкової освіти діти мають набути достатній особистий досвід культури спілкування і співпраці у різних видах діяльності, самовираження у творчих видах завдань». Ефективному спілкуванню та співпраці з іншими людьми може перешкоджати егоцентрична спрямованість особистості, яка є віковою особливістю дітей дошкільного віку, хоча яскраво проявляється і у молодших школярів, а це зумовлює конфлікти, суперечки та непорозуміння між однолітками в процесі спілкування та спільної діяльності.

Дослідження егоцентризму продиктовано потребами оздоровлення поведінки учнів, оскільки врівноваженому поведженню учня заважає насамперед особистісна тривожність, егоцентричність, напруженість, емоційність, що викликає різний рівень ситуативної тривожності, хвилювання, зниження розумової продуктивності в цілому.

Егоцентризм пов'язаний із егоцентричною позицією, яка сприяє автономізації особистості, віддаленню самої себе у самосвідомості і в реальних стосунках від інших людей. Така автономізація є дуже своєрідним способом